

'Hoe meer je speelt, hoe moeilijker het is'

Barry Atsma ontwikkelt zich steeds meer tot een veelzijdig talent. Hij speelt in populaire series als *Voetbalvrouwen*, maar heeft ook een rol in de klassieke tragedie *Oidipous*. Hij rolde bij toeval het toneel in tijdens zijn studie rechten. Wat is zijn talent? Bescheiden: 'Een bepaalde openheid die steeds meer m'n kracht wordt.'

Liesbeth Wytzes Foto's Marco Bakker

In interviews wordt vaak met stadse verbaazing geconstateerd dat acteur Barry Atsma in een nieuwbouwwijk woont. Burgerlijk! Een acteur verwacht je in de Amsterdamse grachtengordel, waar hij elke avond in een café kan hangen.

Maar Atsma heeft groot gelijk. Hij heeft een mooi huis, een geweldige tuin met steiger aan het water waar kleine eendjes en babyfuitjes zijn te zien. Aan de overkant van het water ligt een stuk land, waar dankzij de kredietcrisis nu geen luxueuze huizen zullen worden gebouwd. Er zitten buizerds, zwanen, haasjes. 'Mijn kinderen van één en vier vinden het hier geweldig,' zegt Atsma, die zelf mooie herinneringen heeft aan kinderjaren in Bleiswijk.

Atsma (37), spijkerbroek, geruit hemd en wraparound zonnebril, werkt aan een paar stukken tegelijk. Op dit moment is hij betrokken bij de film *Loft*, een Nederlandse remake van een Belgische film die in België een enorm succes was, maar niet in Nederland. En dat terwijl het script ervan zo goed is – een van de beste die Atsma ooit onder ogen kreeg. 'Scripts ontwikkelen kost veel tijd en geld, en meestal is dat er niet in Nederland. Het duurt gewoon lang voor de personages diepte hebben, voor de lijn en de ontwikkeling goed zijn. Deze Vlaamse schrijver, Bart De Pauw, heeft dat heel goed gedaan,' zegt Atsma. De film gaat over vijf mannen – interessante personages, zegt de acteur – die een appartement kopen. Daar ontstaat een eigen werkelijkheid, en dan gaat er natuurlijk iets mis. De opnames van *Loft* zijn overigens stilgelegd, na een ernstig ongeluk op de set. Onder de gewonden waren de cameraman en de regisseur.

Atsma speelt ook in *Antigone-Kreon-Oidipous*, een toneelproductie van Toneelgroep Amsterdam onder regie van Thibaud Delpeut, en na de zomer staat hij in Ibsens sombere meesterwerk *Hedda Gabler*. Maar we

kennen hem ook van de serie *Voetbalvrouwen* en van Kluuns *Komt een vrouw bij de dokter*. Atsma is gereserveerd en zal zich, zegt hij, nooit totaal overleveren aan een groep. In twee voorstellingen, monologen, haalde hij inspiratie uit zijn eigen leven. *Denne*, over zijn mongoloïde broer, en *Candy*, over de suikerziekte van zijn vrouw Izaira Kersten, die daarin de hoofdrol speelde. 'Die stukken zijn qua inspiratie wel persoonlijk, maar qua vorm helemaal niet.'

Een succesvol acteur en werk genoeg, dat kan ook heel anders. En dan te bedenken dat Atsma eigenlijk per ongeluk dit werk is gaan doen. 'Mijn moeder, die creatief is en beeldhouwt, vond het leuk. Mijn vader moest er wel even aan wennen.' Atsma praat verfrissend nuchter over zijn werk, gebruikt geen hoogdravende woorden en probeert zo helder mogelijk uit te leggen wat hij doet.

Na de middelbare school ging hij, een beetje bij gebrek aan een beter idee, rechten studeren in Utrecht. Hij werd geen lid van het studentencorps. 'Ik had daar wel veel vrienden. Maar mijn basisinstelling is dat ik nooit ergens te veel bij wil horen. We verhuisden heel veel toen ik kind was, en dat idee had ik toen al. Ik heb geleerd me heel goed te red- den, zonder al te veel betrokken te zijn.'

De studie was trouwens boeiend, al maakte hij die niet af. 'De vraag waarom een maatschappij recht nodig heeft, interesseerde me wel. Maar ik had er niet het beeld bij dat ik daarvan mijn werk zou gaan maken. Toen gaf mijn moeder me voor mijn verjaardag een toneelcursus van zes weekends cadeau bij Rabarber, een jeugdopleiding in Den Haag. Ik deed wel toneelstukjes als kind, maar dat doet elk kind. En ik was weleens met mijn ouders mee geweest naar een voorstelling van De Appel. Dat vond ik interessant, maar vooral omdat er heel veel mensen naakt in waren.'

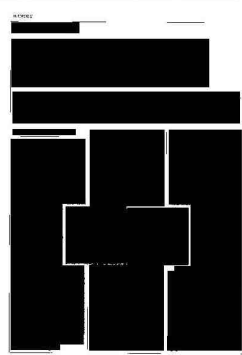
Atsma, 'altijd wel in voor iets nieuws', ging die cursus doen. 'Daar zaten fanatieke

pubers die naar de toneelschool wilden en gefascineerd waren door toneel, er van jongs af aan bij wilden. Fedja van Huêt zat erop. Ik kon er geen zak van, maar ik vond het leuk en spannend. Ik denk dat ze me een gekke kakker vonden.'

Toen de andere cursisten allemaal audities gingen doen voor een vervolgopleiding, deed Atsma dat ook maar, al studeerde hij nog rechten. 'Dat leek me wel spannend. Ik ging naar de toneelschool in Arnhem en die in Utrecht, en daar werd ik aangenomen. Ik denk dat ik hartstikke slecht was, maar ze zagen toch iets in me. Ik was wel heel ontspannen, vond het wel leuk. Moet ik mieren spelen? Ja, goed, ga ik mieren spelen,' en hij maakt een kriebelend gebaar met zijn handen alsof het voorpootjes zijn. 'Die andere kids stonden daar te stressen.'

Wat zagen ze in Atsma? Wat is zijn talent? 'Ik vind het wonderlijk hoe het is gegaan. Ik ben er wel achter dat ik niet overmatig getalenteerd ben. Maar ik ben heel nieuwsgierig en hard voor mezelf. Ik heb een bepaalde openheid, die steeds meer mijn kracht wordt. Ik sta niet stil en kijk goed om me heen.'

Achteraf denkt Atsma dat die openheid waarschijnlijk ook werd opgemerkt door de Utrechtse toneelschool. 'Ik kan improviseren, hoeft niet echt iets te overwinnen. Hoewel ik de laatste jaren mijn gène heb moeten

overwinnen voor de diepere emoties. Ik was niet verlegen, een praatjesmaker.'

Met het ouder worden zijn die praatjes minder geworden. 'Ik heb niet zo'n grote bek meer. Op persoonlijk vlak maak je toch van alles mee. Je hebt het leven minder in de hand dan je denkt, en dat was achttien jaar geleden anders dan nu. Toen dacht ik: dat leven, dat doen we gewoon. Maar kinderen krijgen betekent zorgen erbij, mijn ouders zijn in één keer wat ouder en niet meer zo gezond. Kitty Courbois, een groot actrice, zei laatst dat ze spelen alleen maar enger vindt bij het ouder worden. Hoe meer je speelt, hoe moeilijker het is, omdat je weet hoe precair de balans is tussen kunde en onkunde, tussen spanning en ontspanning. Dat maakt het ingewikkeld, en als je jong bent, zie je die nuances niet.'

'Ik ben nu zenuwachtiger dan vroeger, maar soms geeft dat net de goeie opgefoktheid. Voor *Oidipous* ben ik echt bang, maar dat is ook leuk. Je werpt je voor de leeuwen. Dat is zo'n mooi stuk, over de maakbaarheid van het leven. En als je dan klaar bent, denk je: ha, biertje, dat hebben we gehad.'

Atsma is een serieus acteur met een vast contract bij een toonaangevend gezelschap, Toneelgroep Amsterdam. Daar zit hij sinds 2003 bij, met de terughoudendheid die hem typeert. 'Ik moest auditie doen voor een rol in *Othello* en werd toen voor een langere periode gevraagd. Maar ik heb een aversie tegen ergens bij horen, dus ik zei: "Laten we het eerst maar even afwachten." Ik was zo onder de indruk dat ik later toch ja zei tegen hen.'

Atsma is ook een Bekende Nederlander door zijn rollen in populaire films en series. Het pleit voor zijn talent en aanpassingsvermogen dat hij zowel de strenge rechter Brack in *Hedda Gabler* als de voetballer in *Voetbalvrouwen* kan spelen, als de timmerman in *Rozengeur en wodka lime*. 'Dat zijn wel heel andere dingen. Die series, dat is gewoon entertainment, erg leuk om te doen. Ik ben heel trots op *Rozengeur en wodka lime*, dat was toen een vernieuwende serie, met sterke vrouwen. Dat heb ik een seizoen gedaan. De laatste tijd doe ik zulke dingen wel minder, ik heb de luxe dat er veel op mijn pad komt en ik probeer echt te kiezen wat inhoudelijk interessant is. Ik wil wel graag iets doen dat ergens over gaat, maar dat kan ook iets licht zijn. Soms wil je een goed en diep gesprek, over de reden van het bestaan, en soms wil je het over voetbal en tieten hebben.'

Het voordeel van Atsma's grote publieksrollen vindt hij dat er daardoor ook jonge mensen naar het theater gaan, mensen die dat anders misschien niet zouden doen. maar die worden aangetrokken door zijn reputatie.

Twee jaar geleden speelde Atsma in *Angels in America*, een beroemd stuk van Tony Kushner dat zich afspeelt in het Amerika van de jaren tachtig.

Hij leerde er veel van en beschouwt het als een doorbraak.

'Ik leerde dat je moet toegeven dat acteren een honds-moeilijk vak is. Dat heb ik toen ontdekt. En als je dat toegeeft, durf je veel te doen, fouten te maken, het slecht te doen. Wat er moeilijk is aan spelen? Er staan 150 mensen voor je neus en die moet je iets vertellen. Dat vindt iedereen spannend. De mens is ijdel en onzeker, en niet iedereen heeft de behoefte om dat aan 150 mensen te laten zien. Dus dat is wel een stoornis. Maar hoe langer ik het doe, hoe meer ik denk: wij acteurs zijn een leuk stel mensen. We praten over onze angsten en onzekerheden en we zijn ijdel. Wij doen openlijk wat andere mensen ook allemaal doen, dat willen we juist laten zien.'

'De essentie van spelen is dat je zegt: "Dit is eng." Dat moet je gebruiken als kracht om je te openen. Juist die worsteling moet je laten zien. Het is omgaan met je eigen demonen, angsten, hartstochten. Hoe meer je jezelf laat zien, hoe beter je speelt. Dat is de paradox van toneelspeelen. Je moet niet spelen als zelfbescherming.'

Als het lukt, kan acteren magisch, bijna goddelijk zijn, niet alleen voor de spelers, ook voor het publiek. Een leraar van Atsma op de Utrechtse toneelschool zei het zo: 'Op het moment dat spelen klopt, ben je een soort diamant die iets van boven krijgt, en die diamant stuwt dat licht naar beneden, tot het een scherpe punt is. Van de hemel tot de hel.'

'Zo voelt dat ook: je bent in contact met goed en slecht, met angst, met alles bij elkaar. Daarom is spelen heel mooi, het gaat over het intense leven. Je leeft meer dan wanneer je gewoon thuis bent. En soms heb je het collectief, dan vliegt het in één keer. Net als met seks, soms kan het heerlijk zijn, dat je denkt: jesus, wat is dit! En andere keren denk je: ja, het is wel okay.'

Hoe gaat een acteur te werk met een rol? De tekst leren is nog maar het begin. 'Je leest eerst, maakt aantekeningen. Dan kies ik de scènes die de *stepping stones* zijn voor de rol. Wat is de grote lijn? Hoe zijn de scènes opgebouwd? Wat is de subtekst, wat wil ik bereiken, wat voor mens speel ik? Tekstanalyse is de basis van toneelspeelen. Het leuke van toneel is dat je kunt blijven schaven aan je rol, dat kan bij film niet. En als het goed is, probeer je dat te herhalen. Dat is het moeilijke. Diderot zei dat een acteur elke keer moet doen alsof hij niks weet, terwijl hij toch alles weet.'

Gelukkig is het niet altijd hoogdravend. In de bus, terug naar huis na een voorstelling, zijn er wijn en kaas, en worden er druk en hartstochtelijk spelletjes gespeeld, woordspelletjes en *Pictionary*. 'Acteren is ook gewoon gezellig.'

Atsma kan het belang van kunst niet ge-

noeg benadrukken. Hij weet dat hij de tijdgeest niet mee heeft, en dat het kunstenaars niet vaak lukt om aan te tonen waarom ze nodig zijn, maar hij houdt een vlammeend pleidooi. 'Waarom moet kunst? Dat is lastig. Er moet altijd een nar zijn in de maatschappij. Theo van Gogh, Paul de Leeuw, dat zijn de perfecte narren. De Leeuw is ook een kunstvorm. Het is wel ordinair, maar het is ook artistiek. Hij giet het in een vorm.'

'De nar houdt je een spiegel voor, laat je anders denken, en dat is een kenmerk van kunst. Het maakt je bewust van de maatschappij, van je eigen leven, zodat je daarover kunt nadenken. Als we dat zouden weglaten, laat je opinie, bespiegeling, discussie weg. Door kunst kun je worden geraakt zodat je even van je stuk bent. Anders denderd alles maar voort. Een nar zegt: "Stop eens even. Kom eens even hier." Dan gebeurt er iets waardoor mensen gaan nadenken, over zichzelf lachen, of huilen. Iedereen heeft er belang bij dat je even stilstaat bij je leven. Anders maak je de verkeerde keuzes. En dat is wat kunst aan het leven kan bijdragen.'

Toch zit kunst in de hoek waar de klappen zullen vallen. 'Iemand als Geert Wilders zal dans bijvoorbeeld absoluut niet begrijpen. Maar wie is er raar? Een acteur die zijn emoties laat zien, of iemand die zulk haar heeft?'

Een stuk als *Hedda Gabler*, uit 1890, is nog steeds relevant. 'Ik speel rechter Brack. Het gaat over een vrijgevochten vrouw, echt een rol voor Halina Reijn. Ze leeft in een samenleving die aan elkaar hangt van regels

over hoe het hoort. Het gaat over de onmacht om alles om haar heen te veranderen. Brack staat voor de macht, voor het manipulatieve. Hij wint uiteindelijk. Het is een heel modern stuk. Wij hebben ook de illusie van vrijheid terwijl er heel veel wordt gemoraliseerd. Er is een opvatting over hoe het hoort, en daar mag je niet buiten vallen. Een vreemde wordt niet geaccepteerd.'

Van zijn mongoloïde broer leerde Atsma veel. 'Mijn broer was heel belangrijk voor me, die ging verkleed als de Hulk door het dorp. Ik kreeg daardoor ook heel veel aandacht, ik nam hem vaak mee om indruk te maken. Hij was echt een *asset*. Als kind vond ik het leuk, apart, om zo'n broer te hebben. En hij is een engeltje in mijn leven, zo kwetsbaar. Alles wordt bij hem teruggebracht tot de essentie. De lol, de angst, het niet meer weten, het overmoedig zijn. We waren in Egypte in een nachtclub, daar ging hij strippen. Dat kan niet, het is een moslimland. Maar hij kan dat doen – want hij is een mongool. Zijn ongegeneerdheid heeft me aangeraakt, en de aandacht die hij trok was interessant.'

Atsma groeide op in verschillende landen omdat zijn vader een internationale baan had. Hij leerde al jong om zich aan te passen. Het was een rare jeugd, met al die internationale verhuizingen. Nu heeft hij daar profijt van. 'Alle acteurs hebben iets wat anders is dan anders. Dingen meegemaakt. Maar daaraan kun je juist refereren. Daar haal je je kracht uit. Ik heb geleerd om te kijken hoe een groep werkt, hoe je jezelf een positie geeft. Dat is hoe je overleeft in een vreemd land. Die kan ik aan, die niet.'

'Ik kwam eens in een klas waar iedereen Portugees sprak. Ik zat de hele week in m'n eentje in de bank, en dacht: dit is niet okay. Ik weet hoe het is om je vreemd te voelen.'

Barry Atsma:
'Iedereen heeft er belang bij dat je even stilstaat bij je leven. Anders maak je de verkeerde keuzes'

Barry Atsma: 'Als je dan klaar bent met *Oidipous*, denk je: ha, biertje, dat hebben we gehad'

